

дистанционного обучения. Приведены преимущества и недостатки дистанционного обучения для потребителей, разработчиков, поставщиков, организаторов образовательного процесса и других заинтересованных сторон.

Ключевые слова: учебный процесс, дистанционное обучение, методы организации.

УДК 159.9:37.013

Лариса Мафтин

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID 0000-0003-1458-9277

Аліна Предик

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID 0000-0001-7356-8690

Світлана Романюк

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID 0000-0002-9905-8880

DOI 10.24139/2312-5993/2020.05-06/214-224

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ СУЧАСНОГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ЗМІН

Стаття присвячена дослідженню проблеми формуванню позитивного психологічного клімату в педагогічному колективі сучасного закладу освіти в умовах освітніх реформ. На основі аналізу основних теоретичних підходів до змісту поняття «психологічний клімат» узагальнено сутнісну характеристику поняття психологічний клімат педагогічного колективу; розглянуто структуру та чинники сприятливого психологічного клімату в педагогічному колективі сучасного закладу загальної середньої освіти; окреслено шляхи підвищення процесу формування сприятливого психологічного клімату педагогічного колективу в умовах освітніх нововведень.

Ключові слова: педагогічний колектив, психологічний клімат, заклад загальної середньої освіти, нововведення, взаєморозуміння, співпраця, толерантність

Постановка проблеми. Успішна реалізація вимог нової освітньої реформи, оптимізація діяльності закладів загальної середньої освіти можливі лише за умови злагодженої роботи педагогічного колективу. Вагомим чинником його оптимального функціонування є здоровий психологічний клімат. Саме сприятливий психологічний клімат значною мірою впливає на здоров'я, відповідний психологічний стан як окремої особистості, так і всіх членів педагогічної спільноти, забезпечує стабільність, згуртованість колективу, взаємоповагу та взаємопідтримку, що є одним із провідних

факторів успішної життєдіяльності освітньої установи, оптимального вирішення тих завдань, які стоять перед нею в сучасних умовах.

Нині досить гостро постає проблема готовності педагога до педагогічної діяльності під час нововведень. Відповідно до вимог Нової української школи, учитель повинен стати модератором і фасилітатором учня: «навчити шукати оптимальні шляхи отримання знань, сформувати вміння відкривати для себе щось нове, знаходити інформацію й критично її опрацьовувати, застосовувати отримані знання на практиці» (Мафтин та Прокоп, 2019, с. 37). Щодо вимог сьогодення, суспільних очікувань, пріоритетності набуває необхідність навчання впродовж життя, орієнтація освіти на розвиток пізнавальної активності дитини, засвоєння новітніх інтелектуальних технологій, спрямованість навчально-виховного процесу на набуття ключових компетентностей. Тобто, Нова українська школа має не тільки озброїти учнів якісними знаннями, а й сформувати ті компетентності, які допоможуть дитині в її успішній самореалізації та формуванні сталих ціннісних орієнтирів (*Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти*).

Оскільки саме початкова ланка освіти є основою шкільного навчання й саме тут закладається все те, що в подальшому належно забезпечить успішне становлення та розвиток особистості дитини, усвідомлення і вчасне вирішення актуальних проблем навчання, виховання та розвитку молодших школярів в умовах позитивного психологічного середовища набуває особливої актуальності. Варто зауважити й те, що педагогічна діяльність сама по собі є одним із найбільш складних, напружених психологічно видів діяльності, наслідком якої, на думку дослідників, є підвищений рівень тривожності, втоми, фрустрації тощо. Стресогенність також поглиблюють нові завдання, які ставить перед педагогами освітня реформа, вимога їх швидкого й належного виконання. Тому створення і підтримка позитивного психологічного клімату в педагогічному колективі набуває виняткового значення, адже впливає не тільки на стабільний психологічний стан кожного із його членів, підвищує мотивацію, оптимізує професійну діяльність, але є і вагомим чинником забезпечення ефективності всього навчально-виховного процесу в закладі загальної середньої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема формування позитивного психологічного клімату в трудовому колективі досить детально висвітлена в науковій літературі. Її теоретичним аспектам присвячені праці Ф. Джафарова, Н. Мансурова, Б. Махмудова, Г. Скомаровського, В. Шепеля та ін. Оскільки педагогічний колектив від інших відрізняється цілями, завданнями,

структурою, умовами й професійними якостями його членів, то саме вплив означених відмінностей на формування стабільного психологічного клімату став предметом досліджень Н. Анікеєвої, Н. Волкової, Л. Карамушки, Н. Коломінського, В. Крижко, Л. Орбан-Лембрик, Б. Паригіна, О. Проскури, Р. Шакурова та ін. Окремі аспекти цього питання висвітлювали також І. Турчик, Г. Мешко, Т. Мостянська, В. Рульєва (діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу) та ін. Незважаючи на вагомий внесок науковців у методологію і практику означеної проблеми, питання шляхів оптимізації психологічного клімату педагогічного колективу в умовах нововведень потребує більш детальної уваги.

Виходячи з вищезазначеного, **мета статті** полягає в аналізі теоретичних підходів до змісту поняття «психологічний клімат», розкритті змісту, структури та чинників сприятливого психологічного клімату в педагогічному колективі й окресленні шляхів покращення формування здорового психологічного клімату педагогічного колективу в процесі освітніх нововведень.

Виклад основного матеріалу. В умовах освітніх реформ підвищуються вимоги до особистості педагога, його професійних обов'язків, уміння працювати в команді. Нині затребуваним є той фахівець, який відкритий до змін, здатен адекватно оцінювати свої можливості, має високі адаптаційні спроможності, прагне до особистісного зростання й професійного вдосконалення, уміє приймати виважені самостійні рішення. Емоційний стан, настрій, почуття кожного педагога, як члена професійного колективу, безперечно, зумовлюють загальний соціально-психологічний клімат, стиль обопільної трудової діяльності. Характер взаємин між людьми, система загальних вимог, умови й особливості роботи та відпочинку, рівень управління, особливості діагностування та корекції взаємостосунків набувають особливо важливого значення, адже дають підстави для об'єктивного оцінювання, вибору стратегії управління, прийняття відповідних рішень щодо покращення загальної психологічної атмосфери.

Феномен психологічного клімату колективу і проблема його формування є однією із актуальних проблем сучасної психолого-педагогічної науки. Щодо трактування змісту й структури цього явища, серед дослідників немає однастайності. Автори чисельних розвідок оперують такими поняттями, як «емоційне поле колективу», «емоційно-психологічний настрій», «частина соціально-психологічного простору організації», «дружня, товариська обстановка», «моральний стан», «емоційне забарвлення взаємодії людей», «етичне поле колективу», «моральна атмосфера», «організаційний клімат», «морально-психологічний клімат», «явище, що

віддзеркалює рівень комфортності існування в сумісній діяльності» тощо. Як бачимо, змістова характеристика психологічного клімату загалом пов'язана з почуттям психологічного комфорту в групі інших людей, віддзеркалює стосунки між членами колективу, які, у свою чергу, відбиваючись у свідомості людини, впливають певним чином на її настрій та самопочуття. На думку В. Шепеля, який одним із перших звернувся до вивчення теоретичних засад феномену психологічного клімату колективу, його зміст можна визначити як емоційне забарвлення психологічних зв'язків членів колективу, що виникає на основі симпатій, кореляції характерів, збігів інтересів та схильностей. Учений також визначив три основні складові стосунків між членами колективу, які обумовлюють, власне, його атмосферу: соціальний клімат (усвідомлення спільних цілей і завдань); моральний клімат (сталі моральні цінності); психологічний клімат (неофіційні відносини, які складаються між працівниками).

Енциклопедична література соціально-психологічний клімат визначає як систему «міжособистісних стосунків, що утворилися в колективі у процесі виконання спільної діяльності й постійного спілкування; сукупність психологічних умов, які сприяють або перешкоджають спільній діяльності і всебічному розвитку особистості» (*Психологічна енциклопедія*, с. 169). Щодо психологічного клімату педагогічного колективу, то тут потрібно зважати на його особливості, адже від інших він відрізняється як цілями й умовами своєї діяльності, так і структурою та професійними якостями учасників. Зокрема, Н. Волкова зазначає: «Педагогічний колектив формує і виховує, передає молоді накопичені людством знання й досвід. До нього належать люди, які відрізняються віком і досвідом, смаками та інтересами, фахом і педагогічними поглядами, рівнем морального розвитку й інтелекту. Серед них є сімейні та одинокі, носії різних типів нервової системи, характерів і темпераментів» (Волкова, 2006, с. 60). Зв'язок між членами педагогічного колективу, їх творча і плідна співпраця обумовлюються певними законами взаємодії, їх дотриманням з огляду на інтереси один одного. Взаємодія педагогів може розгортатися на основі співробітництва, суперництва, домінування.

Педагогічна праця є одним із найскладніших видів людської діяльності. Її специфіка обумовлюється тим, що мета цієї діяльності визначається суспільством. Відповідно до положень Нової української школи – це «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетенцій та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб» (*Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти*). Ефективного результату в цьому контексті

можна досягнути лише за умови узгодження індивідуального досвіду, професійних знань, умінь і навичок з діями усього педагогічного колективу – злагодженої особистої і колективної праці. Творча співдружність однодумців, де цінним є внесок кожного, де кожен, завдяки обопільній співпраці, збагачуючи своїм досвідом інших, зростає сам, забезпечує плідну діяльність колективу. Тобто, здоровий психологічний мікроклімат педагогічного колективу є важливою умовою успішного, якісного освітнього процесу. Тож аналіз наукових підходів до трактування змісту поняття «психологічний клімат педагогічного колективу», дозволяє виокремити його основні параметри: емоційно-психологічний настрій, атмосфера, у якій на емоційному рівні віддзеркалюються взаємостосунки членів колективу, що зумовлені їх ціннісними орієнтаціями, моральними нормами та інтересами. Серед найбільш вагомих форм його прояву дослідники відзначають сумісність, спрацьованість і згуртованість.

Науковці констатують, що психологічний клімат того чи іншого педагогічного колективу має певні відмінності; за спрямованістю виокремлюють такі основні його види: позитивний (оптимальний, сприятливий, здоровий), негативний (несприятливий, нездоровий), нейтральний (спрямованість чітко не визначена, будь-коли можуть відбутися певні зміни). У залежності від специфіки прояву, соціально-психологічний клімат у колективі виконує певні функції: консолідуючу – яка полягає у гуртуванні колективу для вирішення освітніх завдань; стимулюючу – виявляється в реалізації внутрішніх можливостей колективу; стабілізуючу, яка покликана забезпечити стійкість відносин, міцність взаємозв'язків між усіма членами колективу та можливості успішної адаптації його нових членів; регулюючу – утвердження етичних норм взаємодії. Оскільки феномен психологічного клімату досить складний, його не можливо визначити за якимось одним показником. Автори теоретичних розвідок освітнього менеджменту виділяють певні характерні ознаки як суб'єктивного (внутрішнього), так і об'єктивного (зовнішнього) характеру (Крижко, 2015; Орбан-Лембрик, 2011; Мафтин та Прокоп, 2019). До суб'єктивних ознак сприятливого психологічного клімату відносять: демократичний стиль керівництва – відсутність тиску на підлеглих, визнання права приймати вагомі для колективу рішення, інформованість про ті завдання, які стоять перед колективом та їх стан у процесі виконання, можливість вільного волевиявлення; доброзичливі стосунки, довіра й висока вимогливість один до одного, взаємодопомога, відчуття команди, почуття відповідальності за стан справ у колективі тощо. Саме такі показники обумовлюють ознаки

об'єктивного характеру позитивного психологічного клімату (доброзичлива, безконфліктна атмосфера, належна трудова дисципліна, низька або ж взагалі відсутня плинність кадрів, належна професійна підготовка, гарні умови праці й побуту, зміст праці та ступінь задоволення нею), що стимулює співробітників прагнути до саморозвитку, забезпечує якісні результати професійної діяльності. У педагогічному колективі, де «співробітництво, підтримка й повага є нормою взаємин, учитель відчуває спорідненість із ним, радість від спільної праці. Якщо в колективі панують байдужість, формалізм, примус, він відчуває пригніченість, відчуженість» (Волкова, 2006, с. 69).

Дослідники феномену психологічного клімату педагогічного колективу до передумов його формування відносять чинники макро- та мікросередовища. Макросередовище – це середовище, елементи якого впливають на створення загальної атмосфери: економічні, політичні, природні, соціальні, технологічні. Мікросередовище – це середовище прямого впливу на організацію (установу), ті чинники, які діють у близькому оточенні, а також усередині педагогічного колективу: матеріально-технологічні й організаційно-управлінські умови праці; можливості особистісного та професійного розвитку, взаємодопомога тощо. Означені чинники досить детально охарактеризовано у працях Н. Волкової, Л. Карамушки, В. Крижко, Л. Орбан-Лембрик та інших дослідників цієї проблеми. Так, серед чинників макросередовища науковці виокремлюють такі групи:

- фактори, зумовлені, соціально-економічним і політичним становищем країни (економічна й політична нестабільність; специфічний статус освітянської галузі, зокрема, залишкове фінансування; війна, пандемія викликають стрес, депресивні стани, почуття невпевненості в завтрашньому дні, нівелюють бажання працювати творчо й на повну силу);
- особливості діяльності та стилю керівництва органів управління освітою (елементи автократичного стилю управління, формалізм, нечіткість правового врегулювання окремих питань освітньої реформи, пошук додаткових джерел фінансування, захищеність педагогічного працівника та мотивація його праці);
- чинники, зумовлені регіональною специфікою та особливостями впливу вторинних колективів на первинні.

До чинників мікросередовища відносять:

- склад колективу (чисельність, гендерні й вікові особливості, кваліфікаційно-професійний рівень співробітників, їх індивідуально-типологічні особливості: темперамент, характер, здібності, рівень конфліктності тощо);

- чинники управлінської діяльності керівника закладу освіти (стиль керівництва, управлінська культура, професіоналізм, моральні якості та ін.);
- матеріально-технічні та санітарно-гігієнічні умови (належні побутові умови, технічне оснащення, якість освітлення, повітря, температури тощо);
- відчуття команди, приналежності до колективу (задоволеність стосунками між членами колективу, стилем управління керівництва, характером і результатами своєї праці).

Ураховуючи вищезазначене, також можна виокремити чотири головні структурні елементи психологічного клімату в педагогічному колективі: ставлення його членів до світу загалом, відношення до самого себе, взаємовідносини з іншими, ставлення до спільної справи.

Особлива роль у формуванні позитивного психологічного клімату в педагогічному колективі належить керівникові закладу освіти. Саме від керівника залежить, як буде укомплектовано кадровий склад колективу, якою буде атмосфера та якість педагогічної праці. Тому серед завдань, що постають перед адміністрацією освітньої установи, особливо виокремлюються завдання оптимального підбору та розстановки кадрів, їх мотивації; організації позитивної життєдіяльності колективу; згуртованості працівників; формування традицій колективу; забезпечення єдності вимог, офіційної й неофіційної сфер комунікації, психологічної сумісності; вживання заходів щодо визначення методичних труднощів педагогів і максимального врахування їх подолання в різноманітних формах підвищення кваліфікації; сприяння опануванню різними способами ефективної саморегуляції, гнучкості в процесі зміни комунікативної позиції у процесі взаємодії з колегами, учнями та їх батьками; створення атмосфери довіри, колективної взаємодопомоги тощо.

Для покращення психологічної атмосфери, створення позитиву, як у педагогічному колективі загалом, так і для кожного його учасника, практикуючі психологи радять активно працювати в напрямку створення такої атмосфери. Зокрема, мислити позитивно, оптимістично дивитися на світ, а у проблемних ситуаціях звертатися до певних психологічних практик. Наприклад, повторювати певні афірмації – короткі фрази позитивного змісту, які, впливаючи на підсвідомість людини, формують відповідну установку, покращують емоційний стан і, відповідно, сприяють змінам на краще. Дехто вважає, що афірмації є різновидом аутотренінгу або ж практикою, яка дуже близька до нього. Загалом, ці міні-програми простіші, ніж аутотренінг, їх головна мета – вберегти свідомість людини від негативу,

який засмічує думки та робить їх деструктивними, налаштувати внутрішній психологічний стан на успіх. Для того, що вони були дієвими, варто дотримуватися певних правил. Зокрема, психологи радять наступне: установка, яку ви створюєте, має стосуватися тільки вас; бути чіткою, короткою, простою, емоційно забарвленою; не містити заперечень; сформульована в теперішньому часі: «Я успішний!», «Я випромінюю впевненість», «Я пишаюся своїми уроками», «Я виконав програму підвищення кваліфікації», «Я можу опанувати інноваційні технології навчання»; «Я здатен працювати в умовах освітніх змін»; «Я відкритий до нового» тощо. Більш детально з практиками афірмацій можна ознайомитись у працях американського психотерапевта Луїзи Хей.

Посилити саногенне мислення також допоможе налаштованість на успіх, упевненість у своїх силах, оптимістичне ставлення до життя. Доцільно частіше усміхатися, дивитися хороші фільми, скоротити час перегляду деструктивних новин та спілкування з людьми, які випромінюють негатив. Варто дбати про здоровий спосіб життя: належне харчування, фізичні вправи тощо.

Мікроклімат кожного колективу, а особливо педагогічного, залежить від того, як відчувається кожен його учасник, який у нього настрій, емоційний стан тощо. З метою підвищення позитивного психологічного мікроклімату в педагогічному колективі загалом і кожного його члену персонально, також доцільно запровадити своєрідні здорові «ментальні сніданки»: спеціальні позитивні установки, які промовляються вранці й програмують день: «Життя прекрасне! Я успішний і креативний учитель! Мені завжди щастить! Сьогоднішній день є вдалим! Мене оточують прекрасні люди! Я пишаюся собою! У мене чудові учні!» тощо. Це мотивує, допомагає відновити внутрішні ресурси, окреслити перспективи.

Один із прикладів позитивного мислення і різних рівнів мотивації демонструє відома притча про трьох робітників: Подорожній якось побачив робітників, які штовхали навантажені візки. «Що ви робите?» – запитав він кожного з них. Перший відповів: «Штовхаю цей важений візок, нехай він буде проклятий». Другий сказав: «Заробляю на хліб для своєї родини». А третій вимовив: «Будую прекрасний храм!». Трое виконували одну й ту саму роботу, але ставилися до неї по-різному і почувалися також по-різному: перший був нещасним і змученим, бо робота для нього видавалася каторгою; другий приймав роботу як даність і можливість заробітку, а третій пишався тим, що робить, бо слугував прекрасній меті. Отже, для того, щоб енергетика вашого підсвідомого була

позитивною, потрібно працювати над відповідними установками, розвивати оптимістичне ставлення до життя, налаштовувати внутрішній психологічний стан не на поразку, а на успіх, плекати саногенне мислення.

Оптимізувати роботу педагогічного колективу, удосконалити навички праці в команді, поліпшити його згуртованість, загальну психологічну атмосферу в умовах стресових ситуацій також допоможуть різноманітні тренінгові вправи: «Правила співробітництва», «Екран настрою», «Добрі побажання», «Керівник», «Команда», «Портрет співробітника», «Складові гарного настрою»; вправи-релаксації та ін.

Висновки. Позитивний психологічний клімат у педагогічному колективі обумовлюють особливості конкретного етапу розвитку суспільства, економічні чинники, стиль управлінської діяльності керівництва, специфіка взаємодії педагогів у шкільному колективі, взаєминах учителів та учнів. Рушійною силою, яка може якісно й ефективно втілити освітню реформу в життя, є професійно-мобільна особистість педагога. Вагомого значення набуває його здатність адаптуватися до тих змін, які відбуваються в освітній сфері; модернізувати власну діяльність відповідно до вимог Нової української школи: упроваджувати інноваційні технології навчання, активні методи педагогічної взаємодії, будувати навчально-виховний процес на гуманістичних засадах. Тому сучасне освітнє середовище повинно бути максимально психологічно комфортним. Адже займатися улюбленою справою, самореалізовуватися, підвищувати свій професійний рівень можливо за умови сприятливого, позитивного, здорового психологічного мікроклімату в колективі.

До основних шляхів його формування в період освітніх змін та підвищення вимог суспільства до закладів освіти віднесемо: удосконалення матеріально-технічної бази установи й умов життя та праці членів колективу; покращення стилю керівництва, пошук оптимальних організаційних форм, методів, засобів управління; регулювання стосунків у колективі на основі гармонізації ділових та особистісних взаємин; організація системи заходів, спрямованих на розвиток психологічної культури педагогів; запобігання психотравмуючих ситуацій; з метою попередження синдрому емоційного вигорання, депресивних станів, конфліктності тощо надання належної психологічної допомоги.

Проблема формування позитивного психологічного клімату в педагогічному колективі сучасного закладу загальної середньої освіти є доволі багатоаспектною, тож потребує подальшого осмислення та

перспектив дослідження в контексті взаємозв'язку факторів мікро та макросередовища.

ЛІТЕРАТУРА

- Волкова, Н. П. (2006). Сприятливий соціально-психологічний клімат – основа ефективної комунікації у педагогічному колективі. *Професійно-педагогічна комунікація*, 60-75 (Volkova, N. P. (2006). Favorable socio-psychological climate – the basis of effective communication in the teaching staff. *Professional and pedagogical communication*, 60-75).
- Карамушка, Л. М. (2003). *Психологія управління*. К.: Міленіум (Karamushka, L. M. (2003). *Management psychology*. K.: Millennium).
- Крижко, В. В. (2015). *Теорія та практика менеджменту в освіті*. К.: Освіта України (Kryzhko, V. V. (2015). *Theory and practice of management in education*. K.: Education of Ukraine).
- Орбан-Лембрик, Л. Е. (2011). *Основи психології управління*. Івано-Франківськ: Плай (Orban-Lembrick, L. E. (2011). *Fundamentals of management psychology*. Ivano-Frankivsk: Play).
- Мафтин, Л. В., Прокоп, І. С. (2019). Технологічний підхід як засіб модернізації початкової загальної середньої освіти. *Молодий вчений*, 7.1 (71.1) липень, 35-38 (Maftin, L. V., Prokop, I. S. (2019). Technological approach as a means of modernization of primary general secondary education. *Young Scientist*, 7.1 (71.1) July, 35-38).
- Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. (New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary education reform). Retrieved from: <http://nus.org.ua/news/>.
- Степанов, О. М. (автор-упорядник) (2006). *Психологічна енциклопедія*. К.: «Академвидав» (Stepanov, O. M. (Ed.) (2006). *Psychological Encyclopedia*. K.: "Akademvydav").

РЕЗЮМЕ

Мафтин Лариса, Предык Алина, Романюк Светлана. Формирование положительного психологического климата в педагогическом коллективе современных общеобразовательных учебных заведений в условиях образовательных изменений.

Статья посвящена исследованию проблемы формирования положительного психологического климата в педагогическом коллективе современного учебного заведения в условиях образовательных реформ. На основе анализа основных теоретических подходов к содержанию понятия «психологический климат» обобщенна сущностная характеристика понятия психологический климат педагогического коллектива; рассмотрена структура и факторы благоприятного психологического климата в педагогическом коллективе современного заведения общего среднего образования; намечены пути повышения процесса формирования благоприятного психологического климата педагогического коллектива в условиях образовательных нововведений.

Ключевые слова: педагогический коллектив, психологический климат, заведение общего среднего образования, нововведения, взаимопонимания, сотрудничество, толерантность.

SUMMARY

Maphtyn Larysa, Predyk Alina, Romaniuk Svitlana. Formation of a positive psychological climate in the teaching staff of modern general education institutions in the context of educational change.

The article is devoted to the study of the problem of forming a positive psychological climate in the pedagogical staff of a modern education institution in the context of educational reforms. On the basis of the analysis of the basic theoretical approaches to the content of the concept of "psychological climate", a general characteristic of the concept of the psychological climate of the teaching staff is generalized; the structure and factors of favorable psychological climate in the pedagogical staff of the modern comprehensive education institution are considered; the ways of increasing the process of forming a favorable psychological climate of the pedagogical team in terms of educational innovations are outlined.

The authors emphasize that development of a new system of education and upbringing in primary schools in accordance with the requirements of New Ukrainian school puts forward new, increased requirements for society, education managers, parents, students and teachers, who must care for the continuous growth of their professional, pedagogical skills, creating a new educational environment.

The positive psychological climate in the teaching staff is determined by the features of a particular stage of development of society, economic factors, management style, the specifics of interaction between teachers in the school team, the relationship between teachers and students. The driving force that can effectively implement an educational reform is the professional and mobile personality of the teacher. His/her ability to adapt to the changes taking place in the educational sphere is of great importance; to modernize his/her activity according to the requirements of the New Ukrainian school: to introduce innovative teaching technologies, active methods of pedagogical interaction, to build the educational process on humanistic principles. Therefore, the modern educational environment should be as psychologically comfortable as possible. After all, self-realization and improving one's professional level is possible under the condition of a favorable, positive, healthy psychological microclimate in the team.

Key words: pedagogical team, psychological climate, general education institution, innovations, mutual understanding, cooperation, tolerance.